

SKUP-rapport

Sak:

Nødhjelpsleder brukte u-hjelp til sex-reiser

Deltakere: Halldor Hustadnes, Ulf André Andersen, Per Arne Solend, Henning Lillegård (foto)

Publisert: 3. august – 7. november 2007 (så langt).

Saken kom opp på bakgrunn av et tips som vi fikk sommeren 2007. Tipset handlet om hjelpeorganisasjonen Norsk Barnehjelps (NB) leder Rolf Erik Janøy. Dette er en mindre hjelpeorganisasjon, men stor nok til at den de siste åra har fått millionbeløp i Norad-støtte til prosjekter i Afrika.

Seksuelle tjenester

Tipseren ba oss følge med på en rettssak i Nordre Vestfold Tingrett i Horten.

Vedkommende mente at det ville gi oss innsikt i pillråtne forhold med blant annet sex-misbruk og annen utnyttelse av folk fra utviklingsland som jobbet for Norsk Barnehjelp med blant annet klesinnsamling.

Vi møtte opp i retten og fikk høre en sterk historie om at rumeneren Laurentiu Pepenel hadde fått valget mellom å jobbe for 2000 kroner i måneden eller bli sendt hjem – også i perioder da han var sykmeldt med ryggproblemer.

I retten kom det også fram sterke vitneforklaringer om at lederen for NB, Rolf Erik Janøy, holdt seg med kvinnelige arbeidere som det i tillegg ble forventet av at de utførte andre typer tjenester for Janøy. Det ble hevdet at de kvinnelige kles- og pengeinnsamlerne fra særlig Kenya, som bodde i huset hans, også måtte utføre seksuelle tjenester for Janøy. Påstandene kunne ikke dokumenteres. Hvordan skulle man finne ut av om dette var sant?

Snakker ikke sant

I retten merket vi oss at Pepenels forklaring på en mengde punkter sto i total kontrast til Janøys, og at begge umulig kunne snakke sant. Janøy sa for eksempel at et møte hvor Pepenel hadde fått beskjed om at han måtte slutte i jobben og dra hjem til Romania, hadde vært svært gemyttlig og preget av gjensidig forståelse. Pepenel sa at det var et meget utrivelig møte preget av sterke motsetninger. Da det i utgangspunktet virker usannsynlig at et møte hvor noen får sparken er gemyttlig, fant vi det mest sannsynlig at Pepenel snakket sant, både på dette og andre punkter. Vi bestemte oss for å se på Janøys tidligere karriere. Gjennom dette arbeidet ble det klart at Janøy hadde misbrukt fattige kvinner tidligere.

Kilder vi kom i kontakt med via rettssaken, hjalp oss etterhvert med materiale som dokumenterte at Janøy hadde fått sparken på grunn sex-trakassering tidligere. Det skjedde

hos hans tidligere arbeidsgiver, Norsk Nødhjelp. Etter hvert la organisasjonen alle kortene på bordet og fortalte hva som hadde skjedd. Saken hadde blitt dysset ned, for ikke å skape uønsket negativ publisitet omkring organisasjonen, og av hensyn til Janøys familie. Lederen fortalte Dagbladet at de ikke hadde anmeldt Janøy til politiet, fordi de var engstelige for at det ville medføre negativ omtale som ville skade virksomheten deres. Samtalene med folk fra Norsk Nødhjelp, og avsløringen av hvorfor han hadde fått sparken, styrket mistanken om at Janøy hadde fortsatt å undertrykke og trakassere kvinner gjennom sin nye organisasjon, Norsk Barnehjelp. Vår mistanke om at Janøy var en notorisk løgner, skulle komme til nytte da han senere innbitt forsøkte å få oss til å tro at vår dokumentasjon var forfalsket fra ende til annen, og at han var utsatt for et komplott.

Butikk-i-butikken

Via kilder vi kom i kontakt med under rettssaken og via den kontakten vi hadde allerede før rettsmøtet i Horten, fikk vi i den nærmeste tiden underbygget påstandene om sexmisbruk mot afrikanske kvinner, og om at NB ble drevet som Janøys private butikk, med en utstrakt sammenblanding av egne og organisasjonens midler.

Vi fikk kontakt med flere personer som fortalte hva de selv hadde blitt utsatt for eller hva de hadde sett at andre ble utsatt for. Ikke minst ble det fra ulike kilder skaffet til veie et omfattende skriftlig materiale som besto av eposter og utskrifter av eposter og andre dokumenter, og bilder. Av kildehensyn kan vi ikke gå nærmere inn på hvordan og via hvilke personer dette materialet ble skaffet fram. Kildene var engstlige for hevnaksjoner fra Janøy. Flere av dem hevdet at de var blitt truet av Janøy tidligere.

Sex, løgn og videotape

Materialet fra tida i Norsk Nødhjelp og kildesamtalene våre omkring disse forholdene, hadde allerede avdekket at Janøy var blitt avskjediget fra sin forrige jobb på grunn av seksuelle forhold til underordnede i Romania og Kenya. Det nye materialet, som dokumenterte tida etter at han startet sin nye organisasjon, tegnet et bilde av mannen og hans virksomhet som var sjokkerende.

Det svært omfattende materialet (flere tusen eposter, en rekke avtaler og notater, og flere titalls ”pikante” bilder) viste klart og tydelig Janøys modus operandi.

Epost-utvekslingene viser hvordan han med en rekke kvinner, både underordnede i organisasjonen og andre, har begynt sine tilnærmelser på en vennlig, respektfull og ydmyk måte. Etter en tid hvor NBs toppsjef på denne måten har innnyndet seg hos kvinnene, har han gradvis lagt om til en svært seksualisert og flørtende tone. Han har blandet dette med en religiøs språkbruk hvor han gir uttrykk for at sex er en Guds gave og noe som de og han bør glede seg over. Deretter har han funnet anledninger til å treffe disse kvinnene under sine reiser i Afrika og Øst-Europa. Han har noen ganger hatt møter med en og en, andre ganger med flere. Det er vanskelig å dokumentere hvor sterkt fysisk og psykisk press han har lagt på kvinnene under sine personlige møter med dem, men det er grunn til å tro at en rik hvit mann som dessuten leder en bistandsorganisasjon bare i kraft av sin posisjon har mulighet til å få kvinner med på seksuelle tilnærmelser de normalt ville takket nei til.

Vi hadde nå et grunnlag for å skrive en rekke artikler. Men vi var ikke helt i mål med researchen.

Spørsmålet var om det omfattende materialet vi hadde samlet inn var ekte? Eller hadde noen som ville skade Janøy gått sammen om å lage et komplott mot mannen?

På mange av epostene stod det også hvem som var mottakere. Hvis vi kunne finne de samme epostene hos mottakerne, ville dette styrke troverdigheten til materialet. Dette jobbet vi videre med, parallelt med at vi begynte å jobbe med presentasjonen og reportasje-delen av saken.

Åpne kilder

For Dagbladet var det ikke noe alternativ å skrive en slik sak bare ut fra skriftlig og historisk materiale. Vi måtte ha autentiske intervjuer, bilder og tilstedeværelse. Og vi måtte få bekreftet - over enhver tvil - at materialet vi hadde fått ikke var forfalsket. Derfor reiste vi til flere steder i Europa, Kenya og Tanzania.

Via våre kilder fikk vi kontakt med flere kvinner i Afrika som hadde førstehånds erfaringer med Janøy. En av dem var villig til å stå fram med navn og bilde, noe vi mente var en forutsetning for at dette skulle fungere på trykk.

Under et besøk på Lucy Njengas barnehjem PEHUCCI utenfor Nairobi (som tidligere fikk støtte av NB men brått fikk støtten revet bort fordi NB heller ville lage sitt eget "luksusbarnehjem"), fikk vi en uventet anledning til å skaffe fram fram dokumentasjon som bekreftet det materialet vi allerede hadde.

En PC som tidligere hadde vært brukt av en ansatt i NB, var nå overtatt av Lucy Njenga som brukte den til å lagre bilder av barnehjemsbarna elektronisk. Vi ba om å få lov til å gå gjennom pc-en for om mulig å finne relevant materiale for vår sak om Janøy, og fikk ja. Vi fant spor etter flere filer som så ut til å være skrevet/brukt av Janøy, men det viste seg at det aller meste var slettet. Etter flere timers gjennomgang av pc-en fant vi en fil som trolig var en reservekopi som hadde blitt automatisk opprettet av et program på pc-en. Denne besto av en rekke eposter som var pakket sammen i en lang, sammenhengende tekst. Noen av disse epostene var fra Janøy til hans "venninner", og hadde den samme språkføringen som Janøy brukte i de øvrige epostene vi satt med. Fra da av var vi ikke lenger i tvil om at vårt materiale var autentisk.

Luksusbarnehjem

For å yte NB rettferdighet, syntes vi det var viktig å snakke med organisasjonens representant i Kenya, som driver NBs eget barnehjem i Nairobi. Dette ga også en ny dimensjon til saken, fordi vi fikk fram kontrasten mellom dette "luksuriøse" barnehjemmet for 10 utvalgte barn, og barnehjemmet PEHUCCI hvor det nå bor cirka 800 fattigbarn. Vi synes dette sier noe om hva som prioriteres i Norsk Barnehjelp.

Vi var også i Tanzania, hvor Janøy og hans kompanjonger i all hemmelighet driver en tanzanitt-gruve. Den norske konsulen oppfordret oss innstendig til ikke å reise til gruveområdet, fordi det skal være svært farlig og lovløst. Et intervju med konsulen og intervjuer med to av Janøys samarbeidspartnere i landet, kastet imidlertid lys over hans hemmelige gruve drift, som skjer under dekke av veldedig arbeid.

Vi syntes det var viktig å konfrontere Janøy grundig med vårt materiale. Samtidig hadde vi en viss forståelse for at dette nødvendigvis ville bli et sjokk for ham. Vi arbeidet derfor

for å få et personlig møte med ham, og dette lot seg til slutt gjennomføre på et hotell ved Gardermoen flyplass.

Konfrontasjon

Under møtet på Gardermoen konfronterte vi ham både med påstander om økonomisk rot og misligheter, og sexmisbruk. Han benektet nesten enhver påstand som var ufordelaktig for ham. Da vi mot slutten av møtet la fram utskrifter av to-tre eposter som han hadde skrevet til sine kvinnelige bekjenskaper, med et språk sterkt preget av uttrykk som ”kukken” og ”fitta” m.m., avviste han ethvert kjennskap også til dette, og hevdet at det var forfalskninger.

Vi hadde etter hvert skjønnet at Janøy hadde et meget fleksibelt forhold til sannheten, og regnet med at han ville prøve seg med hva som helst for å så tvil om oss og våre metoder. Etter møtet med Janøy sørget vi derfor for å maile og fakse en lang rekke av de kompromitterende epostene han hadde skrevet, for at han ikke i ettertid ikke skulle påberope seg å ikke ha blitt konfrontert med anklagene. Sitatene fra intervjuet ble klarert via epost. Han oppsøkte oss i Dagbladets lokaler et par dager etter konfrontasjonen, for å overbevise oss om at vi og han var utsatt for et komplott og at alt var forfalsket. Vi la da fram bilde av jenta som vi hadde intervjuet og som hadde fortalt om det hun mente var et overgrep fra hans side. Han hevdet at han aldri hadde sett henne eller hørt om henne. Vi ringte henne opp og konfronterte henne med dette, men hun sto ved sin versjon av hva som hadde hendt, og gjentok at hun kjente Janøy. Hun var svært irritert over hans benektelse av å ha møtt henne.

For å være på den helt sikre side når det gjelder materialets ekthet, kontaktet vi en it-ekspert i et stort datafirma. Han gikk gjennom epostene for oss, med tanke på å finne spor som kunne tyde på at det dreide seg om forfalskninger. Han fant ikke det, og mente tvert imot at det store omfanget gjorde det helt usannsynlig at det var forfalsket, fordi ingen ville legge flere måneders arbeid i en slik forfalskningsjobb.

Janøy hadde greid å så tvil om ektheten, men vi følte oss til slutt helt trygge på at materialet var ekte.

Hva kan brukes?

Før den største artikkelen i dette komplekset skulle publiseres, den som sto på trykk den 7. oktober, ville ledelsen i avisa gå gjennom sakene med Dagbladets advokater. Vi hadde opprinnelig sitert en rekke av epostene fra Janøy, som var holdt i et språk mange ville karakterisert som både infantilt og slibrig. Advokatenes innspill førte til at sitatene fra epostene ble strøket – av hensyn til ham og hans familie. Etter en nøye overveining besluttet vi å ikke bruke bilder av Janøy og hans kvinnelige bekjenskaper i seksuelle situasjoner som hovedillustrasjon. Også dette av hensyn til ham, kvinnene og deres familier.

Det var derfor en ganske nøktern beskrivelse av forholdene som kom på trykk den 7. oktober.

Likevel førte saken til at Janøy etter kort tid trakk seg som styreleder og daglig leder for Norsk Barnehjelp. Dette skyldes etter alt å dømme påtrykk fra Norad og Innsamlingskontrollen. Det er foreløpig uklart om Norad viderefører sin støtte til et barnehjem og skole i Sudan (avgjøres i februar). Jenta som mener seg utsatt for overgrep fra Janøy har politianmeldt saken gjennom advokat Randi Spydevold.

Dagbladet mener at artiklene har dokumentert den tidligere pastorens sex-trakassering av fattige jenter. Artiklene har også dokumentert hvordan Janøy har blandet sammen sin private økonomi med Norsk Barnehjelps virksomhet, noe som har medført store spørsmålstegn fra Norads side overfor organisasjonen. Det blir i februar avklart om Norsk Barnehjelp fortsatt skal få Norad-støtte til sin virksomhet i Sudan.